

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת פינחס
כ"ב תמוז תשפ"א

א. רודף שלום

וידבר ה' אל משה לאמר:

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי:

לכן אמר הנני נתן לך את בריתי שלום:

והייתה לו ולא רעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל: (כה, י-יג)

מסביר רש"י:

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. לפי שהיו השבטים מזנוס אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטס אזי אמו עגלים לעבודת אלילים, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך צא הכתוב ויחסו אחר הכהן.

וכך מובא במסכת סנהדרין (פב, ב):

בא [פינחס] וחבטן [כלומר: השליכם מן הרומח בכח] לפני המקום אמר לפניו רבש"ע על אלו יפלו כ"ד אלף מישראל שנאמר (במדבר כה, ט) ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף והיינו דכתיב (תהילים קו, ל) ויעמד פנחס ויפלל אמר רבי אלעזר ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל מלמד כביכול שעשה פלילות [ריב] עם קונו בקשו מלאכי השרת לדחפו אמר להן הניחו לו קנאי בן קנאי [משבט לוי הוא ואף אביו קנאי במעשה שכס דינה] הוא משיב חימה בן משיב חימה [נכדו של אהרן הוא, שנתן את הקטורת כשיצא הקצף במעשה קורח] הוא התחילו שבטים מבזין אותו ראיתם בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים והרג נשיא שבט מישראל בא הכתוב ויחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן א"ל הקב"ה למשה הקדם לו שלום שנאמר (במדבר כה, יב) לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום וראויה כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם.

ואפשר להבין כוונת הגמרא "בא הכתוב ויחסו אחר אהרן" עם מה שפירש הכתב סופר (פרשת אמור):

ואקדים מה שאמרתי בפרקי אבות [א, יב] "הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" וכבר הרגיש בתוי"ט רודף שלום משמע שרדף השלום והוא סותר לאוהב שלום והול"ל רודף אחר השלום.

ונ"ל ע"פ מתני' בפ' חלק [סנהדרין ח, ה] כינוס לצדיקים נאה להם ונאה לעולם פיזור לרשעים נאה להם ונאה לעולם, דצדיקים יראים ושלמים כניסתם לשם שמים ממתיקים סוד יחד לטובת הדת, משא"כ קשר רשעים הוא להפוך הקערה על פניה ולהרוס ולעקור הדת.

והנה אהרן בטבעו היה אוהב שלום יותר ממרע"ה כדאחז"ל וכמו שאמרו כשהיו שנים שונאים, בא לא' כי חבירו רוצה באהבתו ומצער עצמו על שעשה לו רעה, וכן לחבירו ודבר כדברים האלה. וי"ל כי עשה כן רק בין אוהבי ה' ותורתו אשר כינוס נאה להם, אבל אם ראה כי יש התאחדות לרשעים עשה ההיפוך והלך לכל אחד ואמר לו כי חברך שאתה סובר שהוא אוהבך מדבר עליך רק רע כל היום ומקלל אותך וכן אמר לאידך עד ששנאו זה את זה כי הפיזור נאה להם.

והגם כי שאהרן בטבעו לא היה יכול לראות פירוד לבבות בין בני אדם

ועשה כל התפעלות לקרב בני אדם יחד, אבל

לטובת הדת עשה כל התפעלות להיפוך ועשה נגד רצונו וטבעו וחיזק ואימץ את לבבו. וז"ל כ אוהב שלום ורודף שלום שלפעמים שלפעמים היה רודף השלום לרחק ולעשות פירוד בין הדבקים ולנתק קשר רשעים. ומסיים אוהב את הבריות, דהיינו בטבעו היה אוהב הבריות ומקרבן לתורה שגם בזה ראה לקרבם לתורה ומצא טוב לעשות פירוד לפעמים כנ"ל נכון.

בסיפור של פינחס, באו אנשים ואמרו לא ייתכן שמצד אהרן הכהן הוא עשה את המעשה הזה כי אהרון הכהן הוא בדיוק להיפך אהרון הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום. אז אם הוא בא מצד אהרון הכהן, את המעשה הזה, הוא לא היה עושה. הוא היה יושב בצד ולא עושה כלום. מוכרח שאת המעשה זה, הוא עשה מצד יתרו, ולא מצד אהרן הכהן.

באה התורה ולימדה אותנו, שמה שכתוב במשנה, שאהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום, לא הדברים כפשוטם. פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, זו המידה של אהרן הכהן בכבודו ובעצמו. כשאהרון הכהן לוקח רמח מתי שצריך, והורג את מי שצריך, כדי שלא יהיה שלום, בין עושי רשעה.

אם רואים מצב כזה, שזמרי בן סלוא גורם כזה פירוד בעם ישראל, שהוא מכניס את המדיינית בתוך כרם ישראל, זו היתה מידתו של אהרון הכהן, להיות רודף שלום.

ב. מסירות נפש של פנחס

מסביר החיד"א (פני דוד פנחס ג):

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי לכן וכו'. יש לדקדק דמה שעשה פינחס הוא שקנא והרג לזמרי אבל ממילא נמשך כי המגפה נעצרה וא"כ הול"ל פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן קנא את קנאתי בתוך בני ישראל והשיב את חמתי מעליהם כי מה שעשה פינחס הוא הקנאה להרוג זמרי רק דמזה נמשך עצרת תהיה ותעצר המגפה. ותו להבין אומרו לכן אמור וכו' דמוכח דנצרכת אמירת משה רבינו ע"ה והול"ל לכן הנני נותן לו וכו'.

וכבר רבני אשכנז פירשו ענין פנחס הלזה והני קראי בענין מסירת עצמו על קדושה' והנשיאים הביאו דבריו של גדול הרב של"ה שפירש במאמר ר' עקיבא כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה מתי יבא לידי וכו' דמצות ק"ה אינה ככל המצות דחיובא רמיא לרדוף אחריהם אך מצוה זו אין לריב עם הא"ה לפום חורפ"א בפרק כל הצלמים להבנות בעליה"ן בעיניהם כדי שיתפסוהו ויוציאוהו לבית השריפה כי העושה כן לשוא צרף שור"ף ודמו בראשו אך המצוה היא כי יקרא שיאנסוהו לעבור על דת אז מצוה גדולה למסור עצמו על ק"ה וה"ט כי לא פורש ענין אברהם אבינו ע"ה שמסר עצמו לאור כשדים כדי שלא ילמדו ממנו לדורות שמצות ק"ה היא כמו שעשה אברהם אבינו עליו השלום להתגרות בהם ולשבר צלמיהם כי לדורות זה אסור והוא אשר דברו ר' עקיבא כל ימי הייתי מצטער מתי יבא לידי דייקא שאיני רשאי לרדוף אחריו רק אם בא

מותאם ונערך עם השלמת מקורות ע"י בנו יונתן יוסף, מתוך שיחתו השבועית של הרב בצרפתית.

לקבלת השיחה ב M או ב WhatsApp : A0583245820@gmail.com או באתרים לדעת ודרשו

לידי מאליו ומעצמו. ומאחר שכן מצאה הקפידה בענין פינחס איך מסר נפשו להרוג זמרי בתוך לבאים כ"ד אלף משבט שמעון ואם אמרו הבועל ארמית קנאין פוגעין בו הוא במקום שאין סכנה גדולה כזו. ואולם זכות תולה לפינחס כי הוא מסר נפשו להציל ישראל מהמגפה ולא גרע מהרוגי לוד שאמרו בפ' אלו עוברין (פסחים דף נ"א) דאין כל ברירה יכולה לעמוד במחיצתן ע"ש ובפירש"י ועפ"ז פירשו הכתובים כאשר עיניך תחזינה בס' מאור הקטן ובס' תוצאות חיים הנדפס מחדש סביב החומש וכל אחד לדרכו פנה ע"ש באורך.

והניחו יתרום לדקדק הפסוקים בסגנון אחר המורם מהם כיוצא בהם ומלאכת ה' היא משום יגדיל תורה בס"ד. והנה טעם אברהם אבינו עליו השלום שמסר עצמו ורדף בכל כחו להתגרות לבזויי ולאטווי את כס"ף שב"רו צלמי משכיתם היה לפרסם שמו ית' אשר לא ידעו את ה' כלל ועיקר ובוזה אפשר להבין משו"ל בפסחים דף קי"ח שבשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו עליו השלום לכבשן האש אמר גבריאל לפני הקב"ה רבש"ע ארד ואצנן ואציל הצדיק מכבשן האש א"ל הקב"ה אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו נאה ליחיד להציל ליחיד ולפי שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה א"ל תזכה ותציל ג' מבני בניו כדרדש ר"ש הצדוני בשעה שהפיל נ"נ את חמ"ו וכו' א"ל הקב"ה רד באותה שעה פתח גבריאל ואמר ואמת ה' לעולם הללויה ע"ש באורך. ואומר כי להיות אברהם אבינו עליו השלום אב אחד לכלנו ומקיים תורת ה' יש לחוש שמא ילמדו ישראל ממנו דמצות קדוש ה' היא לרדוף אחריה כשאר מצות ולהתגרות בעכו"ם עד שישרפוהו כשם שעשה אברהם אבינו עליו השלום ולפי האמת אין זה מצות קדוש ה' כי אם כשיאנסוהו ולא שירדוף אחריה לכן רצה הקב"ה לפרסם זה שענין אברהם אבינו עליו השלום שנא ושנא כי לא היה נודע מציאות ה' כלל ולכן אמר ה' נאה ליחיד להציל ליחיד שם רמו דמה שעשה אברהם אבינו עליו השלום היה משום שהיה יחיד ואין יודע ואין מקיץ כי האלקים בשמים ולפרסם אלקותו ית' עשה ומדה כנגד מדה כביכול הצילו. אך כשהפיל נ"נ הרשע את חנניה מישאל ועזריה שהיו אנוסים על כרחן והוא מצות מסירת נפשו כדין אז נתן רשות לגבריאל ואמר ואמת ה' לעולם הללויה-ה כלומר כונת הקב"ה לפרסם לתורה הנקראת אמת לעולם שידעו דין מסירת עצמו על ק"ה ולא יטעו ללמוד מאברהם אבינו עליו השלום.

והנה בתרגום המיוחס ליונתן פירש בסוף בלק ע"פ והמה בוכים פתח אהל מועד ואינון בכיין וקריין שמע ועוד פירש בסמוך וחמא פנחס וכו' ואדכר הלכתא עני ואמר מאן דיקטול וקטיל האן ארייותא דשבט יהודה כיון דחמינון שתקין קם מגו סנהדרי גדולה ונסיב רומחא וכולי ע"ש ולכאורה יפלא מה ענין ק"ש לכאן. ועוד מאי קאמר פנחס אן אינון ארייותא דשבט יהודה מאן דכר שמהו הכא. ואפשר דסנהדרי גדולה המה ראו אש בוער דכ"ד אלף משבט שמעון עלו חומה והמתגרה בהם מסתכן ואם אמרו למסור נפשו על ק"ה היינו כשיבא לידו ולפרסם זה היו קורין ק"ש שמוסרין עצמם על ק"ה באמירת אחד לומר שכשם דמסירת נפשם על ק"ה על אחדותו היא כשיבא לידם ולא לרדוף אחר זה גם זו כמוהו שאין רשאים להסתכן. וז"ש וירא פנחס סמוך למאי דכתיב והמה בוכים פתח אהל מועד דהוון בכיין וקריין שמע לרמוז שאסור להסתכן וירא פנחס ואמרו פ' הנשרפין דרב אמר ראה מעשה וזכר הלכה וכו' וא"ל משה קריינא דאגרתא איהו ליהווי פרוונקא ושמואל אמר שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה' וכו' ורב יצחק אמר שבא מלאך והשחית בעם. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי והכל רמוז במ"ש וירא פנחס שראה שלא כיונו יפה במה שדנו זה בדין מסירת נפשו שיבא לידו כי הכא ישראל נגפים ויש הצלת ישראל ואמר למשה רבינו לא כך למדתנו הבועל ארמית וכו' כלומר אע"ג דהכא איכא סכנה שוה לעלמא בהיות שהתחילה המגפה וא"ל משה רבינו קריינא דאגרתא כלומר

הסכים משה רבינו עמו דשרי הכא בעלמא ומ"מ אין מוריין והיינו דרמוז לו איהו ליהווי פרוונקא איהו דייקא מעצמו.

וזהו שאמר הכתוב פנחס וכו' השיב את חמתי כלומר אל תגנו לפנחס דנתחייב בנפשו לרדוף אחר הסכנה דהכא שאני דיש הצלת ישראל ומשו"ה פתח השיב את חמתי דכיון שהוא להצלת ישראל זאת היתה לו בקנאו את קנאתי בתוכם שהיה סכנה להיות הדבר בתוכם של שבט שמעון וטעמו להציל ישראל ויפה עשה ולא כליתי את בני ישראל ואתה הסכמת עמו שאמרת קריינא דאגרתא לכן אמור אתה רבן של ישראל שלא יטעו דמצות ק"ה צריך לרדוף אחריה הנני נותן לו דייקא לאפוקי אחר שמסתכן תחת אשר קנא רמוז לדרב ראה מעשה וזכר הלכה לאלקיו רמוז לדשמואל אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה' ויכפר על בני ישראל רמוז לדרבי יצחק ראה מלאך שבא והשחית בעם ומשו"ה הותר לו להצלת ישראל ולא נילף מינה למסור נפשו בהתגרות ברשעים דשאני פינחס.

ג. בריתי שלום

יש כמה פירושים מה השכר שקיבל פנחס. האבן עזרא כותב: את בריתי שלום. טעמו את בריתי ברית שלום כמו כסאך אלקים ורבים כן והטעם שלא יגור מאחי זמרי כי הוא נשיא בית אב ושכרו שתהיה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם ונצח כי הכהנים הגדולים היו מבני פינחס ויתכן שהיו בניו אחרים לאלעזר:

תרגום יונתן בן עוזיאל:

בשבועא אימר ליה מן שמי האנא גור ליה ית קימי שלם ואעבדיניה מלאך קיים וייחי לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא:

הספורנו:

את בריתי שלום. ממלאך המות כענין עושה שלום במרומיו כי אמנם ההפסד לא יקרה אלא בסבת התנגדות ההפכים וזה אמנם נתקיים בפינחס שהאריך ימים הרבה מאד מכל שאר אנשי דורו עד שהיה הוא משמש במשכן שילה בזמן פלגש בגבעה שהיה בלי ספק אחרי מות יהושע ושאר הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע וכל שכן אם היה בזמן יפתח שכתב למלך בני עמון בשבת בני ישראל בחשבון ובכנותיה כו' שלש מאות שנה וכבר ספרו ז"ל שפינחס לא רצה ללכת אז אל יפתח להתיר נדרו וכל שכן לדברי האומר אליהו זה פינחס והוא עדיין חי וקיים.

העמק דבר:

את בריתי שלום. בשכר שהניח כעסו וחמתו של הקדוש ברוך הוא ברכו במדת השלום, שלא יקפיד ולא ירגיז, ובשביל כי טבע המעשה שעשה פינחס להרוג נפש בידו, היה נותן להשאיר בלב הרגש עז גם אחר כך, אבל באשר היה לשם שמים משום הכי באה הברכה שיהא תמיד בנחת ובמדת השלום, ולא יהא זה הענין לפוקת לב, ועי' כיב"ז בס' דברים י"ג י"ח ברוצחי עיר הנדחת. וכתוב שלום קטיעה, דבמה שהיה במדת השלום יותר מהראוי, שלא קנא בימי השופטים על פסל מיכה ועוד, כמבואר בתנא דבי אליהו ובילקוט שמעוני שופטים, משום הכי כתיב קטיעא נענש, ונמצא דמדת השלום נהפך לו לרועץ:

החזקוני:

את בריתי שלום אין לו לירא מקרובי זמרי וכו' את בריתי שלום מקרא חסר והרי כאלו כתב את בריתי ברית שלום דוגמא כסאך אלקים שהוא כמו כסאך כסא אלקים, וכן הארון הברית שהוא כמו הארון ארון הברית ועוד הרבה. ד"א בריתי שלום דואג היה פן יפסיד כהונתו דאמר' כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו עד שהבטיחו הקדוש ברוך הוא הואיל והרציחה לשם שמים היתה כמו שמפרש והולך.